

МРНТИ 14.35.01

<https://doi.org/10.32523/3080-1710-2025-153-4-266-283>

Обзорная статья

Жоғары білім берудің цифрлық трансформациясы жағдайында бірінші курс студенттерінің бейімделуі

А.С. Куатова¹, Д.О. Досмурзаева*², Ж. Сапарқызы³, Ж.Б. Юлдашева⁴,
А.С. Женсикбаева⁵

^{1,2} Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

^{3,4,5} Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан

(E-mail: ¹kuatova_as@enu.kz, ²dosmurzayeva_do@enu.kz, ³793@mail.ru, ⁴zhibek.yuldasheva.77@mail.ru, ⁵ais-ais@mail.ru)

Аңдатпа. Мақала жоғары білім берудің цифрлық трансформациясы жағдайында бірінші курс студенттерінің бейімделу ерекшеліктерін зерттеуге арналған.

Жұмыстың мақсаты – заманауи жоо-дағы бірінші курс студенттерінің сәтті бейімделуіне әсер ететін негізгі академиялық, әлеуметтік-психологиялық және цифрлық факторларды анықтау.

Зерттеудің объектісі бірінші курс студенттерінің бейімделу процесі, ал пәні – цифрландыру дәуірінде жоо-ның білім беру ортасына сәтті қосылуын анықтайтын жағдайлар мен факторлардың жиынтығы. Зерттеудің әдіснамалық негізін жүйелік және іс-әрекет ұстанымдары, сонымен қатар құштарлық және цифрлық тұрақтылық теориялары құрады.

Эмпирикалық әдістер ретінде сауалнама, Т.А. Немчиннің мазасыздану тесті және «Өзін сезінуі, белсенділік, көңіл-күй» (САН) сауалнамасы қолданылды. Эмпирикалық база Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 72 студенті арасында жиналған деректер негізінде қалыптасты. Зерттеу нәтижелері студенттердің көпшілігі жоо-ның ортасына бірнеше апта немесе ай ішінде бейімделетінін көрсетті, алайда шамамен үштен бір бөлігі кредиттік оқыту технологиясын түсінбеу, жоғары дербестік және цифрлық жүктемеге байланысты айтарлықтай қиындықтарға тап болады. Мазасызданудың жоғары деңгейі (студенттердің $\frac{3}{4}$ бөлігінде) және көңіл-күй мен белсенділік арасындағы эмоциялық баланс байқалды. Психологиялық қолдауды, академиялық және цифрлық құзыреттіліктерді дамытуды, сонымен қатар студенттердің өзін-өзі реттеуі мен қатысуының тұрақты стратегияларын қалыптастыруды қамтитын кешенді бейімдеу бағдарламаларының қажеттілігі туралы қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: бейімделу, цифрландыру, жоғары білім, білім беру ортасы, студенттердің бейімделуі.

Түсті: 02.05.2025; мақұлданды: 15.12.2025; онлайн қолжетімді: 31.12.2025

*хат-хабар авторы

Kіріспе

Бірінші курс студенттерінің жоо-дағы оқуға бейімделу проблемасы заманауи педагогика мен психологияның өзекті мәселелерінің бірі. Жоғары білім берудің цифрлық трансформациясы жағдайында ол білім беру ортасының өзгеруіне, оқытудың қашықтықтан және гибриді нысандарына енгізуге, сонымен қатар Z-ұрпағының ерекше когнитивті және мінез-құлқының ерекшеліктеріне байланысты жаңа сипаттамаларға ие болады. Мектептен университетке көшу оқу ортасының өзгеруін ғана емес, сонымен қатар бүкіл өмірлік іс-әрекет жүйесін қайта құруды көздейді: студенттер уақытты өз бетінше жоспарлау қажеттілігімен, өзін-өзі реттеуді дамытумен, бақылаудың жаңа нысандарына бейімделумен және оқытушылармен өзара әрекеттесумен бетпе-бет келеді (Таджибаева, 2021).

Халықаралық зерттеулерде бейімделу академиялық, әлеуметтік, психологиялық және цифрлық компоненттерді қамтитын көп аспектілі процесс ретінде қарастырылады (Credé & Niehorster, 2012; Kahu & Nelson, 2018, Romero-Rodríguez, 2023). COVID-19 пандемиясынан кейін бұл процесс әсіресе күрделі болды: онлайн және гибриді оқытуға көшу өзара әрекеттесу форматын ғана емес, сонымен қатар студенттік мотивацияның құрылымын да өзгертті (Salmela-Aro et al., 2022). Цифрлық жүктеме, «экраннан шаршау», қатысудың төмендеуі және өзін-өзі реттеу қиындықтары әдеттегі мәселелерге айналады (Pan, 2025).

Қазақстанда бірінші курс студенттерінің бейімделу мәселесі екі жақты мәнге ие: бір жағынан, жоғары білім беру жүйесі халықаралық кеңістікке белсенді түрде интеграциялануда, екінші жағынан – академиялық өмір нормаларын меңгеру тәсілдеріне әсер ететін мәдени-әлеуметтік ерекшеліктерді сақтайды (Каирова, 2011; Ертукешова және т.б., 2025).

Бұл зерттеудің өзектілігі төмендегі факторлардың жиынтығымен анықталады:

- цифрландыру және пандемиядан кейінгі кезең жағдайында білім беру ортасының өзгеруі;
- Z-ұрпақ студенттердің психологиялық ерекшеліктерін ескеру қажеттілігімен;
- болашақ мамандардың кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін бейімделудің маңыздылығы;
- қазақстандық контексте тақырыптың жеткіліксіз әзірленуі.

Мақаланың мақсаты – негізгі академиялық, әлеуметтік-психологиялық және цифрлық факторларды анықтай отырып, бірінші курс студенттерінің жоғары білім берудің цифрлық трансформация жағдайларына бейімделу ерекшеліктерін талдау.

Зерттеудің ғылыми жаңашылдығы студенттердің академиялық ортаға сәтті интеграциялануына әсер ететін жаңа факторларды анықтауға мүмкіндік беретін цифрландыру және пандемиядан кейінгі өзгерістер жағдайында бірінші курс студенттерінің бейімделуін кешенді талдау.

Осылайша, заманауи жағдайда бірінші курс студенттерінің бейімделуі академиялық, әлеуметтік, психологиялық және цифрлық компоненттерді қамтитын көп деңгейлі процесс ретінде қарастырылады. Шетелдік зерттеулер құштарлық, академиялық өзін-өзі тиімділікке және цифрлық сауаттылыққа баса назар аударады (Credé & Niehorster, 2012, б. 133–165; Kahu & Nelson, 2018, б. 58–71), ал отандық еңбектер (Credé & Niehorster, 2012, б. 133–165; Kahu & Nelson, 2018, с. 58–71), ал отандық зерттеу жұмыстар психологиялық-

педагогикалық сүйемелдеу мен куратордың рөлінің маңыздылығын атап көрсетеді (Джолчибекова, 2023; Зарбат, 2023).

Дегенмен, әлеуметтік жұмыспен байланысты бағыттағы студенттердің бейімделу ерекшеліктері әлі де жеткілікті зерттелмеген. Болашақ әлеуметтік жұмыс мамандары үшін бұл үдеріс ерекше маңызға ие: осы оқудың алғашқы жылдарында олардың халықты әлеуметтік қолдау саласындағы болашақ қызметінің тиімділігін айқындайтын кәсіби құзыреттер мен құндылық бағдарлар қалыптасады.

Осыған байланысты бұл мақалада Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті бірінші курс студенттерінің бейімделу ерекшеліктерін талдауға назар аударылады. Мұндай ұстаным халықаралық және отандық зерттеулерде анықталған жалпы үрдістерді де, қазақстандық жоо-дағы кәсіби дайындықтың ерекшелігін де ескеруге мүмкіндік береді.

Әдебиеттерге шолу

Академиялық бейімделу студенттердің оқу іс-әрекетінің жаңа формаларын игеру, тәуелсіздікті дамыту және зерттеу дағдыларын қалыптастыру процесі ретінде анықталады. Credé және Niehorster (2012) академиялық бейімделудің жоғары деңгейі оқу үлгерімі мен академиялық өзін-өзі тиімділікке байланысты екенін дәлелдеді. Cazan (2014) атап өткендей гибридті форматтарда бейімделу және цифрлық құзыреттілік сәттіліктің қажетті шарттарына айналады. Қазақстандық зерттеулерде (Боциева, Н.И. и Кафарова, К.З., 2025; Молен, 2015) көптеген бірінші курс студенттері кредиттік жүйенің терминдерін және өз бетінше оқу принциптерін түсінуде қиындықтарға тап болатынын атап көрсетеді. Бұл оқытушылар мен эдвайзерлердің тарапынан жүйелі бейімделудің қолдау қажеттілігін көрсетеді.

Әлеуметтік бейімделу жоғары оқу орындағы сәтті шешуші фактор. Kahu және Nelson (2018) ұсынған студенттерді тарту моделі академиялық жетістіктерді оқу процесіне эмоциялық және когнитивті қатысудың нәтижесі ретінде қарастырады. Пандемия кезінде қашықтықтан оқытуға көшу қарым-қатынастың дәстүрлі формаларын әлсіретіп, студенттерде мазасыздық пен жалғыздық сезімінің артуына әкеледі (Alfiyan et al., 2021; Pandia, 2023).

Қазақстандық авторлар (Джолчибекова, 2023; Зарбат, 2023) бірінші курс студенттерінің психологиялық тұрақтылығы көбінесе кураторлық жұмыстың тиімділігіне және эмоциялық қолдауға байланысты екенін растайды. Мазасыздық, сенімсіздік және мотивацияның төмендеуі проблемалары оқудың алғашқы айларында өте қатты байқалады.

Білім беруді цифрландыру бейімделудің формасын ғана емес, сонымен қатар мазмұнын да өзгертті. Pan (2025) digital resilience ұғымын енгізді – технологиялық шамадан тыс жүктеме жағдайында мотивация мен шоғырлануды сақтау қабілеті ретінде анықталған цифрлық тұрақтылық.

Зерттеушілер Belinskaya (2023) және Ертукешова, Г. (2025) LMS-платформалармен ұзақ уақыт жұмыс істеуден және үздіксіз онлайн өзара әрекеттесуден туындаған студенттердің «цифрлық шаршаудың» өсуін көрсетеді. Оқытушылардың цифрлық құралдарды пайдалануға дайын болмауы да бейімделуді қиындатады.

Каирова (2011) мен Ертукешованың (2025) еңбектерінде қазақстандық мәдениеттің ұжымдық құндылықтары әлеуметтік бірлікке ықпал ететіні, бірақ кейде академиялық дербестіктің дамуына кедергі келтіретіні көрсетілген. Джолчибекова (2023) психо-

логиялық-педагогикалық сүйемелдеуді цифрлық дағдылармен үйлестірудің маңыздылығын атап көрсетеді. Заманауи қазақстандық жоғары оқу орындары біртіндеп бірінші курс студенттерін сүйемелдеудің кешенді модельдерін құруда, бірақ процесс фрагментті болып қалуда.

Әдебиеттерге шолу

Зерттеудің теориялық негізі бірнеше негізгі тұжырымдамаларға сүйенеді.

Астин (1999) оқудың сәттілігін студенттің білім беру процесіне жұмсаған энергиясының саны мен сапасының функциясы ретінде қарастырады. Студент оқу және сабақтан тыс жұмыстарға неғұрлым белсенді қатысса, соғұрлым оның бейімделу деңгейі жоғары болады. Цифрлық ортада бұл белсенділік онлайн пікірталастарға, топтық жобаларға және кері байланысқа белсенді қатысу арқылы көрінеді.

Тинтоның (1993) пікірінше, бейімделудің негізгі детерминанттары – академиялық және әлеуметтік интеграция. Егер студент өзін академиялық қауымдастықтың бір бөлігі ретінде сезінбесе, оқудан шығарылу ықтималдылығы артады. Қазақстандық зерттеулердің деректері (Джолчибекова, 2023; Зарбат, 2023) эдвайзермен уақытылы орнатылған байланыс сәтсіз бейімделу қаупін азайтатынын растайды.

Қатысу интерфейсінің моделі (Kahu & Nelson, 2018) бейімделуге әсер ететін академиялық, институционалдық және жеке факторларды біріктіреді. Оның аясында сәттілік студенттің ішкі мотивациясы мен университеттің қолдауы арасындағы тепе-теңдікпен анықталады.

Цифрлық тұрақтылық тұжырымдамасында (Pan, 2025) цифрлық тұрақтылық студенттің цифрлық шамадан тыс жүктеме жағдайында өнімділік пен психологиялық тепе-теңдікті сақтау қабілеті ретінде түсіндіріледі. Қазақстан үшін бұл ұғым мәдени компоненттен толықтыруды қажет етеді: бейімделу дәстүрлерді құрметтеуді, ұжымдық оқытуды және тұлғааралық өзара әрекеттесуді де қамтиды (Каирова, С.А., 2011).

Теорияларды талдау негізінде бейімделу үдерісінің өзара байланысты төрт бағытын бөліп көрсетуге болады:

- Академиялық – кредиттік технологияны меңгеру, зерттеу құзыреттіліктерін дамыту.
- Әлеуметтік – студенттік қауымдастыққа тарту, топтық бірегейлікті қалыптастыру.
- Психологиялық – стреске төзімділік пен эмоциялық интеллектіні дамыту.
- Цифрлық – медиа сауаттылық пен өзін-өзі реттеу машықтарын қалыптастыру.

Бұл интегративті модель студенттердің институционалдық қолдау шаралары мен жеке стратегияларын келісу арқылы ғана сәтті өтетінін білдіреді.

Осылайша, заманауи әдебиеттерде студенттердің бейімделуі көп өлшемді процесс, ал онда цифрландыру негізгі, бірақ қарама-қайшы рөл атқаратын көрсетеді. Ол білімге қол жеткізуді жеңілдетеді, бірақ өзін-өзі реттеу мен тұрақтылыққа қойылатын талаптарды күшейтеді. Қазақстан үшін бұл мәселе студенттердің цифрлық дайындығының біркелкі болмауына және мәдени айырмашылықтарды ескеру қажеттілігіне байланысты ерекше өзекті.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің базасында 2024-2025 оқу жылында жүргізілді.

Іріктеме. Сауалнамаға «Әлеуметтік жұмыс» (n = 14) және «Әлеуметтану» (n = 58) білім беру бағдарламалары бойынша білім алатын 72 бірінші курс студенттері қатысты. Оның 55-ін қыздар, 17-сін жігіттер құрайды.

Зерттеу әдістері: зерттелген тақырып бойынша әдебиеттерді талдау; анкеталық сауалнама әдісі, Т.А.Немчиннің мазасыздану тесті, «Өзін сезінуі, белсенділік, көңіл-күй» әдістемесі (САН).

Деректерді жинау инструменттері.

Анкеттеу – демография (жасы, жынысы, тұрғылықты жері), оқу белсенділігі (қатысу, тапсырмаларды орындау), бейімделудің өзін-өзі бағалауы (жауап нұсқалары: «бейімделдім», «бейімделген сияқтымын», «бейімделмедім», «жауап беруге қиналамын»), цифрлық әдеттер туралы сұрақтар (әлеуметтік желілердегі уақыт, LMS, білім беру қосымшаларын пайдалану) және оқытудағы қиындықтар туралы жабық сұрақтар (өзін-өзі ұйымдастыру, материалдарды түсіну, оқытушылармен қарым-қатынас) блоктарын қамтитын орталықтандырылған сауалнама.

Анкета 7 сұрақтан тұрады. Сұрақтар төмендегідей топтастырылған:

1) студенттердің жоо-дағы оқудың алғашқы күндерінде кездескен негізгі қиындықтарын анықтауға арналған сұрақтар;

2) жоо-да оқудың алғашқы күндеріндегі студенттердің эмоциялық жағдайын анықтауға бағытталған сұрақтар;

3) куратор тарапынан студенттер күтетін көмекті анықтауға бағытталған сұрақтар.

Стандартталған әдістемелер – анкетаға мазасыздық деңгейін және жалпы эмоциялық жағдайды бағалау үшін верификацияланған шкалалар енгізілді; педагогикалық және психологиялық тәжірибеде танылған стандарттар пайдаланылды (нақты шкалалардың тізімі мен олардың сипаттамасын өз нұсқауыңыз бойынша қорытынды нұсқаға енгізуге болады).

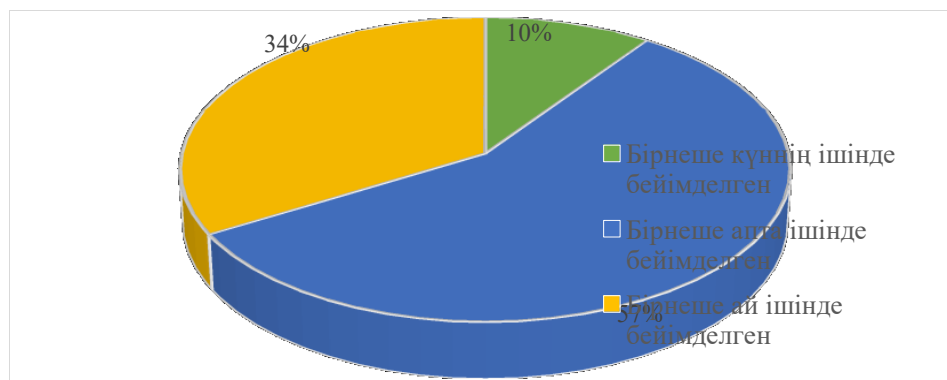
Процедура. Сауалнама қорғалған форма арқылы электронды түрде жүргізілді; қатысушыларға ақпараттық келісім мен жауаптардың құпиялығы қамтамасыз етілді. Сауалнама семестрдің басында іске асырылды, бұл алғашқы бейімделу көрсеткіштерін бағалауға мүмкіндік берді. Салыстырмалылығын қамтамасыз ету үшін анкеталарда стандартталған тұжырымдар мен бағалау шкалалары қолданылды.

Әдістеменің шектеулері. Зерттеу өздігінен есептелетін ақпаратқа сүйенеді, бұл субъективті бұрмалауды қамтуы мүмкін. Іріктеме – бір жоғары оқу орнын және екі білім беру бағдарламалардан – нәтижелерді жалпылауды шектейді, бірақ ол нақты білім беру контекстінде студенттердің бейімделуінің нақты шарттарын көрсетеді.

Нәтижелер

Сауалнама барысында 72 адамнан жауап алынды. Біз сауалнаманы екінші семестрдің ортасында жүргізгендіктен, барлық 72 адам, яғни сауалнамаға қатысқандардың 100% осы уақытқа дейін бейімделіп үлгерген. Жоо-дағы оқу жағдайында қанша уақыт бойы үйрендіңіз деген сұраққа төмендегідей жауаптар алынды:

- қатысушылардың 9,8% бірнеше күннің ішінде бейімделген;
- 56,7% бірнеше апта ішінде бейімделді;
- 33,5% бірнеше ай ішінде бейімделді. Бұл деректер 1-суретте көрнекі түрде көрсетілген.

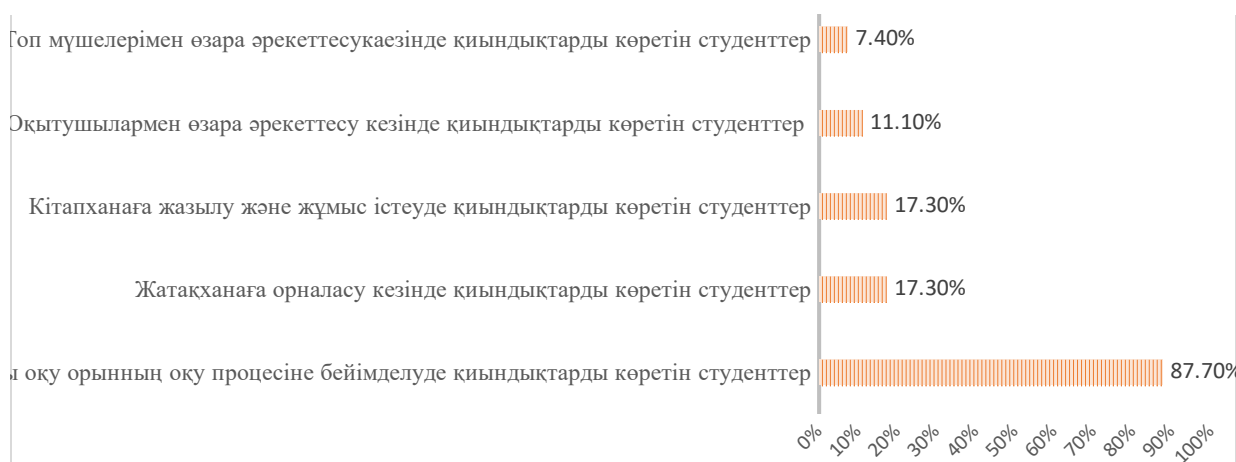
1-сурет. Студенттердің жоо-дағы оқуға бейімделуін көрсететін дөңгелек диаграмма

Деректер көрсеткендей, салунамаға қатысқандардың 90,2% үшін бейімделу кезеңі бірнеше аптадан бірнеше айға дейін созылды.

Бұл алғашқы сандар бізді бейімделу кезеңінде студенттерге көмек қажет деген ойға жетелейді.

Бейімделу кезеңінің негізгі қиындықтары қандай? Сауалнама нәтижелері 17,3% жатақханаға орналасу кезінде қиындықтарға тап болады, сауалнамаға қатысқандардың 17,3% кітапханаға жазылу және жұмыс істеу қиындықтары бар, 7,4% топ мүшелерімен өзара әрекеттесу қиындықтары, оқытушылармен өзара әрекеттесу қиындықтары 11,1% студенттерде анықталды, ал қатысқан студенттердің 87,7% жоғары оқу орынның оқу процесіне бейімделу қиындықтарын бастан өткізеді. Сонымен қатар келесідей жауаптар да болды: көп жазу керек, көрсетілгеннің барлығы, осы мамандықта оқығым келмейді.

Шын мәнінде бар қиындықтардың тізімі біз күткен қиындықтардан таңдау арқылы анықталды, сонымен қатар, сауалнамада қарастырылмаған бейімделу кезеңінің қиындықтарын енгізу мүмкіндігі болды. Біз ұсынған тізімнен студенттер бір емес, бірнеше жауап нұсқаларын таңдай алды, сондықтан олар жауаптардың қосындысында 100% бермейді. Сонымен қатар, сауалнамаға қатысқандардың 87,7% жоғары оқу орнындағы оқу процесіне бейімделуде қиындықтарға тап болғаны назар аудартады. 2-сурет осының айқын дәлелі.

2-сурет. Кредиттік оқыту технологиясы жағдайында студенттердің бейімделу қиындықтарын көрсететін диаграмма

Респонденттерге ашық сұрақ ұсынылды, онда олардан бейімделу кезеңінде кездескен негізгі қиындықтарды неғұрлым күрделіден, неғұрлым жеңіліне қарай тізімдеп көрсету ұсынылды. Студенттердің жауаптары төмендегідей қиындықтардың бірінші орында тұрғанын көрсетті:

- 1) кредиттік технологияны оқыту бойынша оқыту үдерісіне дағдылану;
- 2) білімді бағалаудың балдық-рейтингтік жүйесі;
- 3) оқудағы үлкен дербестік;
- 4) жатақхана алу;
- 5) кітапханаға жазылу және онда жұмыс істеу.

Сонымен қатар одан басқада қиындықтарды да белгілеген. Олар: таңертеңнен кешке дейін оқуға дағдылану, дәріс жазу, СӨЖ-ге дайындалу, материалды өз бетінше табу қиын, оқытушымен өзара әрекеттесудің қиындығы, өзіндік жұмысқа арналған тапсырмалардың үлкен көлемі және оны орындауға уақыттың жетіспеуі, жаңа ұжымға, университеттің ішкі тәртібіне, силлабуспен жұмыс істеуге дағдылану, кестедегі шатасу, корпустарға жүру және т.б.

Алынған жауаптарды талдайтын болсақ, студенттердің жоғары оқу орнындағы оқу процесіне дайын болмау, кредиттік технология бойынша оқытудың ерекшеліктерін білмеу, оны түсінбеу салдарынан бұл қиындықтарды өткір бастан кешіреді деген қорытынды шығаруға болады. Осыған байланысты кредиттің оқыту технологияға бейімделудің негізгі қиындықтарын анықтадық және мына сұрақты келесідей тұжырымдадық: «Кредиттік оқыту технологиясына бейімделудің негізгі қиындықтары неде болды?». Жауап нұсқалары ұсынылмады, ашық сұрақ болды. Кредиттік оқыту технологиясына бейімделудің негізгі қиындықтарын студенттердің өздері атаған дұрыс деп шештік. Алынған жауаптарды келесідей топтастырып біріктірдік:

1) Оқытудың кредиттік технологиясының мәнін түсінуге байланысты қиындықтар. Оның не үшін керек, кредит не екенін түсіне алмады.

2) Білімді бағалаудың балдық-рейтингтік жүйесіне байланысты қиындықтар. Студенттер ұпайларды есептеу жүйесін, олардың әріптік көрінісін және жалпы оларды қалай табу керектігін түсінбеді.

3) СӨЖ, СОӨЖ, практикалық, семинар, зертханалық сабақтардың не екенін түсінуге байланысты қиындықтар. Яғни, студенттер олардың бірі-бірінен несімен ерекшеленетінін және оларға қалай дайындалу керектігін ажырата алмаған.

4) Жұмыстың көп бөлігін өз бетінше орындауға, материалды өзі іздестіруге және тіпті дәріске дайындықпен келуге байланысты қиындықтар. Олар қажетті материалды қайдан іздеу қажеттігін білмеді, өйткені мектепте барлығы дайын оқулықтар бойынша жүргізілгенге үйренген.

5) Бос уақыттың тапшылығына байланысты қиындықтар. Олар күні бойы университетте болады, себебі сабақтары көп, тіпті СӨЖ орындауға да аз уақыт қалады.

Деректерді талдау бірінші курс студенттерімен арнайы ұйымдастырылған бейімдеу жұмысының қажеттілігі маңызды екенін көрсетеді. Бейімделу жұмысының мазмұны бейімделу кезеңіндегі негізгі қиындықтарды болдырмаудың міндетті бағыты ретінде жүргізілу тиіс.

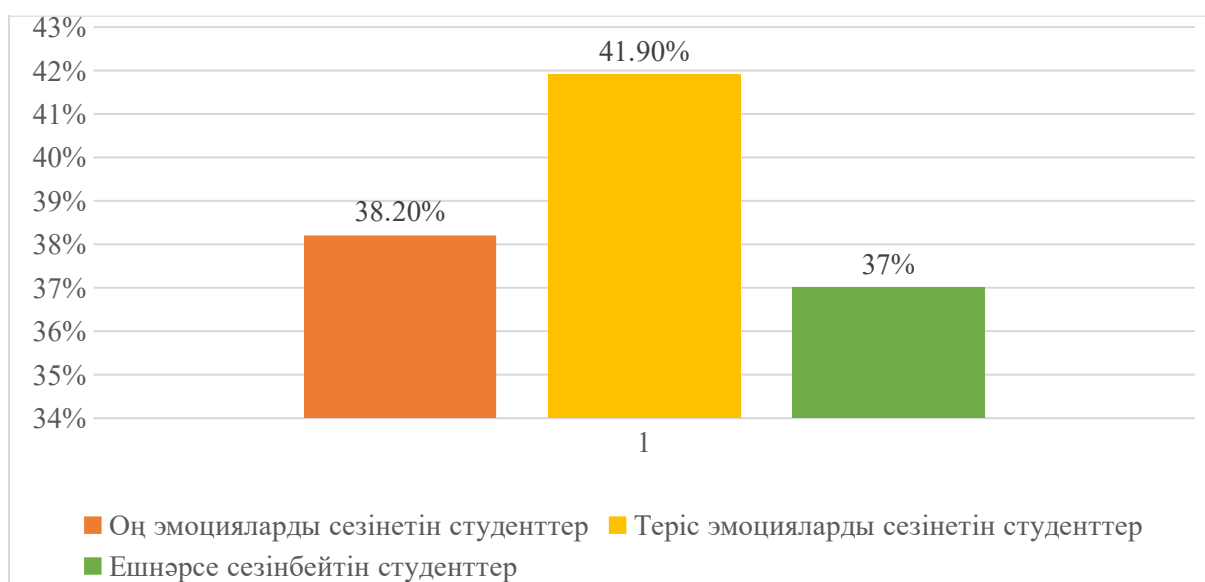
Кез келген адам сияқты студенттердің өмірлік іс-әрекетінде эмоциялар орны ерекше. Олар адамды іс-әрекетке ынталандырады, оқуда, жұмыста, өнерде қиындықтардың алдын-алуға көмектеседі. Эмоциялар көбінесе адамның жүріс-тұрысын анықтайды,

оның барлық іс-әрекетінің барысына әсер етеді. Студенттердің жоо-ның жағдайларына бейімделу үдерісіне де оларға аз мән берілмейді. Осыған байланысты бейімделудің негізгі қиындықтары мәселесімен қатар студенттердің эмоциялық жағдайын анықтау қажет.

Оқудың алғашқы күндерінде бірінші курс студенттерінің эмоциялық жағдайын анықтау мақсатында студенттерге жартылай жабық түрдегі сұрақ қойылды: «Жоо-да оқудың алғашқы күндерінде қандай эмоцияларды бастан кешіргеніңізді еске түсіріңіз»

- A) сүйсіну және таң қалу
- B) қуаныш және қанағаттану
- C) ерекше ештеңе жоқ
- D) қобалжу және сенімсіздік
- E) абыржу, үрей және қорқыныш
- F) басқа _____

Жауаптар төмендегідей бөлінді:

3-сурет. Студенттердің эмоциялық жағдайын көрсететін бағаналы диаграмма

Деректер студенттердің шамамен жартысы (41,9%) теріс эмоцияларды бастан кешіргенін көрсетеді. Ал жағымсыз эмоциялар қандай да бір заттар, құбылыстар, оқиғалар және қоршаған шындық фактілері адамның қажеттіліктері мен қоғамның талаптарына сәйкес келмеген кезде пайда болғандықтан, олар теріс қатынас пен тиімді уайымдарды тудырады. Ал олар өз кезегінде адамның барлық іс-әрекетіне кері әсерін тигізеді. Осыдан 41,9% студенттер бейімделу кезеңіндегі қиындықтардың салдары ретінде теріс эмоциялық күйлердің нәтижесінен деген болжам жасауға болады.

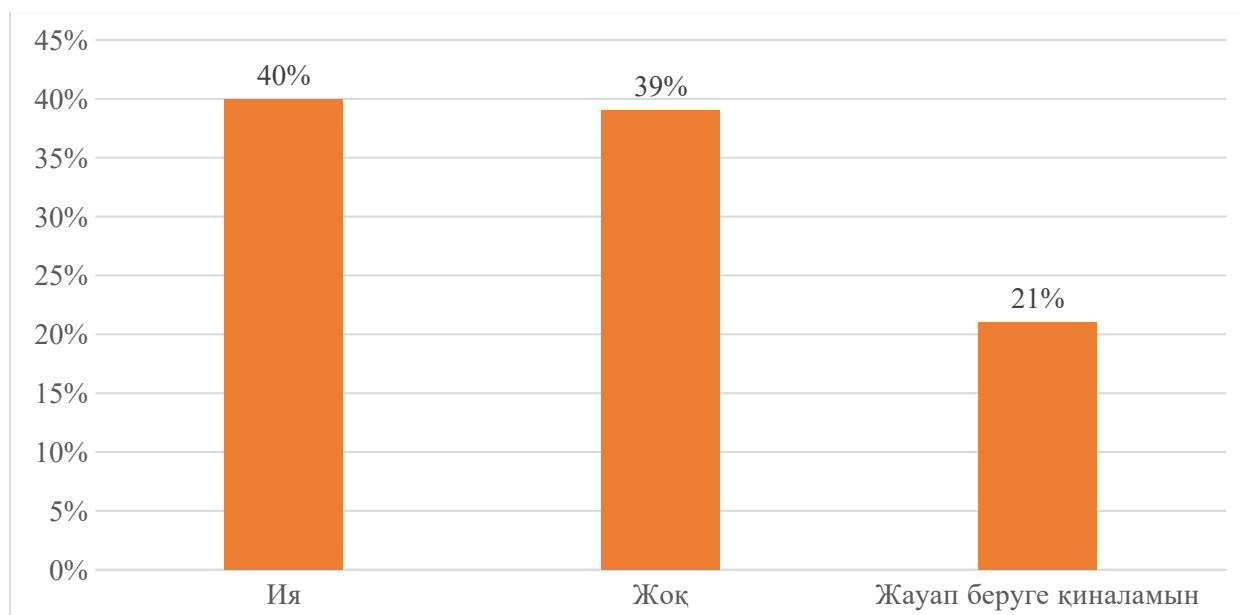
«Бейімделу кезеңінде куратор тарапынан қандай көмекке мұқтаж болдыңыз?» деген анкета барысында алынған жауаптарды келесідей кіші топтарға біріктіруге болады:

- 1) студенттерге көбірек көңіл бөлу қажет болды;
- 2) студенттер куратордан кредиттік оқыту технологиясының ерекшеліктерін, артықшылықтары мен кемшіліктерін толығырақ түсіндіруді күтті;

- 3) студенттерге куратордың моральдық қолдауы қажет;
- 4) студенттерге топпен танысу мен өзара әрекеттесу, сонымен қатар олардың бірлігін дамыту үшін көмек қажет;
- 5) студенттерге оқытушылармен танысуда көмек қажет;
- 6) студенттер университеттің ішкі тәртібін түсіндіруді қажет етті;
- 7) студенттер құжаттарға байланысты, кітаптар мен әртүрлі қажетті анықтамаларды алу көмегіне мұқтаж болды.

Кейбір студенттер ешқандай көмекке мұқтаж емес екенін атап өтті.

«Университеттің білім беру жүйесіне бейімделу қиын болды ма?» деген сұраққа сауалнамаға қатысқан студенттердің 40,33%-ы «Иә» деп жауап берді, 38,7% - ЖОҚ, ал 20,97% бұл сұраққа жауап беруде қиналғанын, бұл 2 – суретте анық көрсетілген.

4-сурет. «Университеттің білім беру жүйесіне бейімделу қиын болды ма?» сұрағына студенттердің жауаптары

Ескерту: авторлардың зерттеу нәтижелерінің негізінде құрастырылған

Студенттерге кредиттік оқыту технологиясының өздеріне таныс ұғымдарын белгілеу ұсынылды. Одан келесі нәтижелер алынды:

- Сауалнамаға қатысқандардың 98,8% силлабус дегеннің не екенін біледі;
- 92,2% студент СӨЖБ белгіледі;
- 88,9% несие ұғымын біледі;
- 85,2% студенттер білімнің балдық-рейтингтік жүйесі туралы біледі;
- 77,8% респонденттер эдвайзер ұғымымен таныс;
- 53% студенттер элективті пәндер туралы біледі;
- Сауалнамаға қатысқандардың 43,2%-ы GPA;
- 37% академиялық күнтізбе дегеннің не екенін біледі;
- 19,8% студенттер тьютордың не екенін біледі;
- 18,5% курстың пререквизиттері туралы түсінікке ие;
- 16% курстың постреквизиттері не екенін біледі;

Студенттердің 14,8%-ы транскриптті белгіледі.

Нәтижелері көрнекі түрде 5-суретте көрсетілген.

5-сурет. Студенттердің кредиттік технология ұғымдарын білу туралы мәліметтер

- A – силабус
- B – COӨЖ
- C – кредит
- D – білімді бағалауға арналған баллдық-рейтингтік жүйе
- E – эдвайзер
- F – элективті пәндер
- G - GPA
- H – академиялық күнтізбе
- I – тьютор
- J – курстың пререквизиттері
- K – курстың постреквизиттері
- L – транскрипт

Кредиттік оқыту технологиясы терминдерінің мәнін түсінуге студенттердің теориялық дайындық деңгейі жеткіліксіз екенін көруге болады. Себебі, пререквизиттер, курстың постреквизиттері, транскрипт және тьютор сияқты ұғымдарды түсінуде қиындықтар болды.

Кредиттік оқыту технологиясы терминдерінің мәнін түсінуге студенттердің теориялық дайындық деңгейі жеткіліксіз екенін көреміз. Өйткені олар: пререквизиттер, курстың постреквизиттері, транскрипт және тьютор сияқты ұғымдарды түсінуде

қиындықтарға тап болды. Сонымен қатар, студенттердің белгілеуі бойынша, олар ұзақ уақыт бойы білімді бағалаудың кредитті, оқу бағдарламасының, баллдық-рейтингтік жүйенің және т.б. не екенін түсіне алмағанын атап кеткен жөн. Мұның бәрін студенттер оқу процесі барысында біртіндеп түсіне бастайды. Осыған байланысты кредиттік оқыту технологиясы бойынша концептуалды-терминологиялық аппаратты қалыптастыруға бағытталған сабақтарды бейімдеу жұмысының мазмұнына енгізу қажет деген қорытынды жасалынды.

Келесі қолданылған әдістеме Т.А.Немчин бейімдеген мазасыздық тестісі, әдістеме мазасыздық деңгейін өлшеуге арналған. Сауалнама 50 тұжырымнан тұрады, ол респонденттерге басып шығарылған түрінде ұсынылды. Респонденттерге мінез ерекшеліктеріне қатысты тұжырымдар жиынтығымен танысу ұсынылды, егер олар тұжырыммен келіссе «иә», егер келіспесе «жоқ» деп жауап беру қажет. Осыдан кейін респонденттердің мазасыздықты көрсететін жауаптарының саны есептеледі. Оларға белгілі бір ұпайлар беріледі, содан кейін ол қорытындыланады. 40-50 ұпай өте жоғары деңгейді, 20-40 ұпай мазасыздықтың жоғары деңгейін, 15-25 орташа (жоғары болуы мүмкін), 5-15 ұпай орташа (төмен болуы мүмкін) және 0-5 ұпай мазасыздықтың төмен деңгейін көрсетеді. Алынған нәтижелер 1-кестеде келтірілген.

1-кесте. Студенттердің мазасыздық деңгейі.

Мазасыздық деңгейі	Өте жоғары (40-50)	Жоғары (25-40)	Орташа, жоғары болуы мүмкін, (15-25)	Орташа, төмен болуы мүмкін (5-15)	Төмен (0-5)
Студенттер саны	7	17	23	12	3
%	11,3%	27,41%	37,1%	19,35%	4,84%

Кестеден студенттердің 11,3% мазасызданудың өте жоғары деңгейін, 27,4% мазасызданудың жоғары деңгейін, сауалнамаға қатысқан респонденттердің 37,1% орташа, бірақ жоғары деңгейге бейім, 19,35% студенттер мазасызданудың орташа деңгейімен сипатталады, жоғары деңгейге бейім және тек 4,84% студенттерде мазасызданудың деңгейінің төмендігін көруге болады. Бұл студенттердің $\frac{3}{4}$ бөлігі жоо-да оқудың алғашқы күндерінде мазасыздықты, қорқынышты сезінетіндігін көрсетеді, бұл олардың жоо-на бейімделуіне нашар әсер етеді.

Студенттердің психологиялық өзін сезінуі, белсенділік, көңіл-күйін анықтау мақсатында САН (өзін сезінуі, белсенділік, көңіл-күй) салунамасы қолданылды.

Сауалнама 30 жұп қарама-қарсы сипаттамалардан тұрады, олар бойынша респонденттерден өз жағдайын бағалау сұралады. Әрбір жұп респонденттің өз жағдайының бір немесе басқада сипаттамасының өзектілік дәрежесін белгілейтін шкаланы білдіреді. Мәліметтерді есептеу кезінде жұптың теріс полюсінің экстремалды ауырлығы бір ұпаймен, ал жұптың оң полюсінің экстремалды ауырлығы жеті ұпаймен бағаланады. Шкаланың полюстері үнемі өзгеріп отыратынын ескеру қажет, бірақ оң күйлер әрқашан жоғары, ал теріс – төмен балл алады. Алынған ұпайлар кілт бойынша үш санатқа топтастырылған және әрқайсысы бойынша ұпайлар саны есептеледі. 4 баллдан жоғары

бағалар респонденттің орташа, төрт балдан төмен бағалар оның нашар, 5 және одан жоғары бағалар респонденттің қолайлы жағдайын көрсетеді. Қалыпты күй ұпайлары 5,0-5,5 балл аралығы. Алынған нәтижелер 2-кестеде көрсетілген.

Қалыпты күй ұпайлары 5,0–5,5 балл аралығында. Алынған нәтижелер 2-кестеде көрсетілген.

2-кесте. Өзін сезінуі, белсенділік, көңіл-күй (САН) сауалнамасының нәтижелері

Саны (%) Деңгей	Өзін сезінуі	Белсенділік	Көңіл-күй
Төмен (0-4)	19,35%	35,48%	16,13%
Орташа (4-5)	19,35%	25,81%	14,52%
Жоғары (5 және одан да жоғары)	61,3%	38,71%	69,35%

Алынған нәтижелерді талдай отырып, зерттелетін параметрлер арасындағы үйлесімсіздік байқалады. Ең қолайлы көрсеткіштер «Көңіл-күй» шкаласы бойынша тіркелді (69,35% жоғары бағалар). Ең қолайсыз – «Белсенділік» шкаласы бойынша (35,48% төмен бағалар).

Салыстырмалы түрде өзін жақсы сезіну мен көңіл-күйдің төмен белсенділікпен үйлесуі эмоциялық шамадан тыс жүктемені, мотивацияның жетіспеуі және оқу стратегияларының қалыптаспағанын көрсетуі мүмкін.

Алынған мәліметтер бірінші курс студенттеріне тән бейімделу көрінісін көрсетеді, онда жағымды эмоциялық көңіл-күй жоғары оқу жүктемесі мен жаңа әлеуметтік рөлдерді игеру қажеттілігі салдарынан белсенділіктің төмендеуімен үйлеседі.

Талқылау

Алынған көрсеткіштер қарастырылып отырған контексте бірінші курс студенттерінің басым бөлігі оқу кезеңінің басында базалық бейімделуге қол жеткізе алғанын көрсетеді. Дегенмен, айтарлықтай үлесі (шамамен төрттен бір бөлігіне жуығы) қиындықтарға тап болады, бұл жедел ұйымдастырушылық-педагогикалық шараларды талап етеді.

Академиялық компонент. Өзін-өзі ұйымдастыру проблемаларына және оқу материалының көлеміне жиі сілтеме жасау академиялық жазу, дереккөздерді іздеу, тайм-менеджмент және оқу жүктемесін жоспарлау бойынша арнайы оқыту модульдерінің қажеттілігін көрсетеді. Бұл әсіресе, өз бетінше жұмыс істеуге қойылатын талаптар онша айқын болмаған мектептерден келген студенттерге қатысты.

Әлеуметтік компонент. Әлеуметтік интеграция деңгейі (топқа қатыстылығын сезінетін және достық байланыстары бар студенттердің үлесі) негізінен оң. Бұл факультеттегі тәжірибелер (топтық сабақтар, жобалық жұмыс) жалпы алғанда әлеуметтенуге ықпал ететінін көрсетеді. Дегенмен, оқшаулануды бастан кешіретін және куратор мен психологиялық қолдау қызметтерінің жеке назарын қажет ететін студенттер бар.

Психологиялық компонент. Субъективті жағдай туралы сауалнамалық деректер және енгізілген стандартталған шкалалар студенттердің бір бөлігі ауысу және алғашқы академиялық сынақтарға байланысты жоғары мазасыздық пен стресті сезінетінін

көрсетті. Маңыздысы мазасызданудың көп факторлы табиғаты бар: ол академиялық қиындықтармен де, цифрлық талаптардың белгісіздігімен де байланысты (студент ақпараттың қай арналарын орталық деп санауға және хабарландырулар ағынын ұйымдастыруға болатындығына сенімді емес).

Цифрлық фактор. Сауалнамадағы «цифрлық қатысу» айнымалысы оң және теріс реңктерді көрсетті: кейбір студенттер ресурс ретінде LMS және білім беру қызметтерін пайдаланады, басқалары ақпараттық жүктеме мен алаңдаушылықты атап өтті. Бұл цифрландыру өздігінен бейімделу проблемасына деген болжамды көрсетеді – өзін-өзі реттеу дағдылары мен айқын институционалды ұйым (курстың нақты құрылымы, біріңғай байланыс арнасы, тапсырмалар рубрикасы) қолдайтын цифрлық пайдалану тәжірибелері тиімді болып шығады.

Сауалнама деректері мен әдебиеттерге шолу негізінде факультет деңгейінде және бағдарламада қолданылатын практикалық қадамдар ұсынылады:

«Жоо-да бейімделу» модулі алғашқы 4-6 аптаны қамтитын қарқынды курс және нақты тақырыптарды қамтиды: академиялық жазу, дереккөздерді іздеу және рәсімдеу, академиялық адалдық негіздері, тайм-менеджменттің негізгі дағдылары мен цифрлық гигиена. Мұндай модуль студенттердің бастапқы құзыреттіліктерін теңестіруге көмектеседі.

Кураторлық қолдау – ұйымдастырушылық мәселелер ғана емес, сонымен қатар пәндер бойынша нақты қиындықтар талқыланатын тұрақты қысқа кездесулері (онлайн/тікелей) бар шағын топтарға (8-10 студент) кураторды тағайындау.

Бірыңғай коммуникациялық хаттама – хабарландырулар мен материалдар үшін бір ресми арнаны (LMS) пайдалану, бұл көптеген арналар бойынша ақпараттың шашырауын азайтуға және «шуды» азайтуға мүмкіндік береді.

Көпшілікке арналған айдарлар мен мысалдар – әрбір тапсырма бойынша үлгілі жұмыстарды, тексеру парақтарын және бағалаудың нақты критерийлерін жариялау. Студент үшін бұл белгісіздікті азайтады және «түсініксіз» талаптарға байланысты мазасыздықты азайтады.

Цифрлық гигиена бойынша шағын трениңтер – хабарламаларды шектеу, оффлайн уақытты ұйымдастыру және жоспарлаушыларды пайдалану бойынша практикалық ұсыныстар.

Бейімделу мониторингі – қолдау бағдарламаларының динамикасын бағалау және жедел түзету үшін оқу басталғаннан кейін 3-4 айдан кейін қайталама сауалнама жүргізу.

Қорытынды

Жүргізілген зерттеу нәтижелері бірінші курс студенттерінің ЖОО-да оқуға бейімделу процесі академиялық, әлеуметтік, психологиялық және цифрлық аспектілерді қамтитын көп деңгейлі және кешенді құбылыс екенін растайды. Цифрлық дәуірдің ерекшеліктері, Z-ұрпағының танымдық стратегияларының ерекшелігі және пандемиядан кейінгі кезеңнің салдары студенттердің оқудың алғашқы айларында кездесетін қиындықтарды күшейтеді.

Сауалнаманы талдау студенттердің көпшілігі өздерін бейімделген деп сезінсе де, олардың едәуір бөлігі оқудың жаңа форматына, эмоциялық тұрақсыздыққа және әлеуметтік өзара әрекеттесудің жетіспеушілігіне байланысты қиындықтарға тап болатынын

көрсетті. Студенттердің 75%-дан астамында тіркелген мазасыздықтың жоғары деңгейі қосымша психологиялық қолдаудың қажеттілігін көрсетеді. «Өзін сезінуі, белсенділік, көңіл-күй» (САН) сауалнамасының көмегімен алынған мәліметтер эмоциялық фон мен белсенділік деңгейі арасындағы үйлесімсіздікті көрсетеді, бұл академиялық шамадан тыс жүктемелермен де, өзін-өзі ұйымдастырудың қалыптасқан стратегияларының болмауымен де байланысты болуы мүмкін.

Зерттеу қорытындылары студенттердің жеке және ұрпақтық ерекшеліктеріне бағытталған кешенді бейімделу бағдарламаларын әзірлеу және енгізу қажеттілігін көрсетеді. Бірінші курс студенттерін тиімді сүйемелдеу психологиялық қолдау элементтерін, өзін-өзі реттеу дағдыларын дамытуды, әлеуметтік интеграцияны және цифрлық сауаттылықты қамтуы керек.

Авторлардың қосқан үлесі:

Куатова А.С. – зерттеудің тұжырымдамасын жасау, әдіснамалық негізін айқындау, нәтижелерді интерпретациялау, редакциялау және сыни шолу.

Досмурзаева Д.О. – формалды талдау жүргізу, эмпирикалық деректерді өңдеу, мақаланың түпнұсқа қолжазбасын дайындау.

Сапарқызы Ж. – эмпирикалық зерттеу құралдарын әзірлеуге қатысу, сауалнама нысандарын қашықтықтан ұйымдастыру және деректерді алдын ала өңдеу.

Юлдашева Ж.Б. – психодиагностикалық әдістерді қолдану бойынша әдістемелік сүйемелдеу, алынған деректерді қашықтықтан талдау және интерпретациялау.

Женсикбаева А.С. – әдебиеттерге шолу жасау, теориялық материалдарды жүйелеу және мақаланың аналитикалық бөлімін дайындауға қатысу.

Әдебиеттер тізімі

Боциева, Н.И. и Кафарова, К.З. (2025). Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к условиям вузовского обучения. Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки, №6 (июнь), с. 38–44 <https://doi.org/10.24412/2220-2404-2025-6-38>

Каирова, С.А. (2011). Психолого-педагогические особенности адаптации студентов к условиям обучения в вузе. Известия НАН РК. Серия общественных наук, №4, с. 141–145.

Молен, М. (2015). Соціокультурна адаптація студентів у вищих навчальних закладах. Social Work and Education, 2(1), с. 44–47.

Таджибаева, Ж.А. и Сапарбай, Ш.С. (2020). Проблемы психолого-педагогической адаптации студентов-репатриантов в процессе обучения. Вестник Каспийского государственного университета технологий и инжиниринга им. Ш. Есенова, 3, с. 1–9. <https://doi.org/10.51889/2020-3.1728-7847.22>

Alfiyan, A., Purnama, I.N.Z., Youlanda, W. and Kaloeti, D.V.S. (2021). 'Psychological distress among freshmen university students'. In: Proceedings of the International Conference on Psychological Studies (ICPSYCHE 2020). Atlantis Press, pp. —. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210423.008>.

Astin, A. W. (1999). Student involvement: A developmental theory for higher education. Journal of College Student Development, 40(5), 518–529.

Belinskaya, E.P. and Shaekhov, Z.D. (2023). 'Psychological well-being and adaptation to the risks of the digital world at a young age'. Moscow University Psychology Bulletin, January, Article 35. <https://doi.org/10.11621/LPJ-23-35>

Cazan, A.-M. (2014). 'Academic resilience and academic adjustment for the first-year university students'. In: Proceedings of the 2nd World Congress on Resilience: From Person to Society, Timișoara, Romania, May 2014. Transylvania University of Brașov.

Credé, M., & Niehorster, S. (2012). Adjustment to college as measured by the Student Adaptation to College Questionnaire: A quantitative review. *Educational Psychology Review*, 24(1), 133–165. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9184-5>

Jolchibekova, K.Zh., Nurzhanova, A.R., Aibergen, A.I., Gauriyeva, G.M. and Berdenova, S.L. (2023). 'First-year students' problems affecting adaptation to a public university in Kazakhstan'. *Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Pedagogy. Psychology. Sociology Series*, 2(143), pp. 44–57. <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2023-143-2-44-57>

Kahu, E. R., & Nelson, K. (2018). Student Engagement in the Educational Interface: Understanding the Mechanisms of Student Success. *Higher Education Research & Development*, 37, 58-71. <https://doi.org/10.1080/07294360.2017.1344197>

Pan, F. and Zhu, G. (2025). 'How digital support and digital competence influence digital resilience of college students in an online learning environment'. *Frontiers in Psychiatry*, 16, Article 1689767. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2025.1689767>.

Pandia, W.S., Suryani, A.O. and Irwanto, I. (2023). 'Post-Covid adaptation: Students' mental health and higher education system in Indonesia'. *International Journal of Business Economics and Social Development*, 4(4), pp. 262–267. <https://doi.org/10.46336/ijbesd.v4i4.526>.

Romero-Rodríguez, J.-M., Hinojo-Lucena, F.-J., Kopecký, K. and García-González, A. (2023). 'Digital fatigue in university students as a consequence of online learning during the Covid-19 pandemic'. *Educación XX1*, 26(2), pp. 141–164. <https://doi.org/10.5944/educxx1.34530>

Salmela-Aro, K., Upadaya, K., Ronkainen, I. and Hietajärvi, L. (2022). 'Study burnout and engagement during COVID-19 among university students: The role of demands, resources, and psychological needs'. *Journal of Happiness Studies*, 23(6), pp. 2685–2702. <https://doi.org/10.1007/s10902-022-00518-1>

Zarbat, A. (2023). 'Social-psychological adaptation of first-year students to the university learning process'. *Eurasian Science Review: An International Peer-Reviewed Multidisciplinary Journal*, 1(1). <https://doi.org/10.63034/esr-18>.

А.С. Куатова¹, Д.О. Досмурзаева*², Ж. Сапарқызы³, Ж.Б. Юлдашева⁴, А.С. Женсикбаева⁵

^{1,2}Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

^{3,4,5}Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан

Адаптация студентов первого курса в условиях цифровой трансформации высшего образования

Аннотация. Данная статья посвящена исследованию адаптации студентов первого курса в условиях цифровой трансформации высшего образования.

Цель работы заключалась в выявлении основных академических, социально-психологических и цифровых факторов, влияющих на успешную адаптацию первокурсников в современном вузе. В качестве объекта выступал процесс адаптации студентов первого курса, а предмет – совокупность условий и факторов определяющих успешное включение студентов в образовательную среду вуза в эпоху цифровизации.

Методологическую основу исследования составили системный и деятельностный подходы, а также теории вовлеченности и цифровой устойчивости.

В исследовании применялись следующие методы: анкетирование, тест тревожности Т.Немчина, опросник «Самочувствие, активность, настроение».

Эмпирическую базу составили данные исследования 72 студентов ЕНУ им. Л.Н. Гумилева.

Результаты показали, что большая часть студентов адаптируется к вузовской среде в течение нескольких недель или месяцев. Однако примерно треть студентов сталкивается с серьезными трудностями, связанными с непониманием кредитной технологии обучения, высокой степенью самостоятельности и цифровой нагрузкой. Отмечен высокий уровень тревожности (у $\frac{3}{4}$ студентов), а также эмоциональный баланс между настроением и активностью.

Исследование позволило сделать вывод о необходимости внедрения комплексных программ адаптации, включающих психологическую поддержку, развитие академических и цифровых компетенций, а также формирование устойчивых стратегий саморегуляции и вовлеченности студентов.

Ключевые слова: адаптация, цифровизация, высшее образование, образовательная среда, адаптация студентов.

A.S. Kuatova¹, D.O. Dosmurzayeva*², Zh. Saparkyzy³, Zh. Yuldasheva⁴, A. Zhensikbayeva⁵

^{1,2}*L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

^{3,4,5}*Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan*

Adaptation of First-Year Students in the Context of Digital Transformation of Higher Education

Abstract. The article is devoted to the study of the peculiarities of first-year students' adaptation in the context of the digital transformation of higher education.

The purpose of the work is to identify the main academic, socio-psychological, and digital factors influencing the successful adaptation of first-year students in modern universities.

The object of the research is the adaptation process of first-year students, while the subject is the set of conditions and factors determining successful integration into the educational environment of the university in the digitalization era. The methodological basis of the study includes systemic and activity-based approaches, as well as the theories of engagement and digital resilience.

Empirical methods included a questionnaire, T.A. Nemchin's Anxiety Test, and the "Well-being, Activity, Mood" (WAM) survey. The empirical base was formed using data collected from 72 students of L.N. Gumilyov Eurasian National University.

The results showed that most students adapt to the university environment within several weeks or months; however, about one-third face significant difficulties due to misunderstanding the credit-based education system, high autonomy, and digital workload. A high level of anxiety (observed in $\frac{3}{4}$ of students) and an emotional balance between mood and activity were noted.

The study concludes that comprehensive adaptation programs are necessary — those that include psychological support, the development of academic and digital competencies, as well as the formation of stable strategies for students' self-regulation and engagement.

Keywords: adaptation, digitalization, higher education, educational environment, students' adaptation.

References

Bocieva, N.I. and Kafarova, K.Z. (2025). 'Psikhologo-pedagogicheskie aspekty adaptatsii studentov k usloviyam vuzovskogo obucheniia' [Psychological and pedagogical aspects of students' adaptation to the conditions of university education]. *Gumanitarnye, sotsial'no-ekonomicheskie i obshchestvennye nauki*, No. 6 (iiun'), pp. 38–44. <https://doi.org/10.24412/2220-2404-2025-6-38>. (in Russian).

Kairova, S.A. (2011). 'Psikhologo-pedagogicheskie osobennosti adaptatsii studentov k usloviyam obucheniia v vuze' [Psychological and pedagogical features of students' adaptation to the conditions of university education]. *Izvestiia NAN RK. Seriiia obshchestvennykh nauk*, No. 4, pp. 141–145. (in Russian).

Molen', M. (2015). 'Sotsiokul'turna adaptatsiia studentiv u vyshchykh navchal'nykh zakladakh' [Sociocultural adaptation of students in higher educational institutions]. *Social Work and Education*, 2(1), pp. 44–47. (in Ukrainian).

Tadzhibaeva, Zh.A. and Saparbai, Sh.S. (2020). 'Problemy psikhologo-pedagogicheskoi adaptatsii studentov-repatriantov v protsesse obucheniia' [Problems of psychological and pedagogical adaptation of repatriate students in the learning process]. *Vestnik Kaspiiskogo gosudarstvennogo universiteta tekhnologii i inzhiniringa im. Sh. Esenova*, 3, pp. 1–9. <https://doi.org/10.51889/2020-3.1728-7847.22>. (in Russian).

Alfiyan, A., Purnama, I.N.Z., Youlanda, W. and Kaloeti, D.V.S. (2021). 'Psychological distress among freshmen university students'. In: *Proceedings of the International Conference on Psychological Studies (ICPSYCHE 2020)*. Atlantis Press, pp. —. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210423.008>.

Astin, A. W. (1999). Student involvement: A developmental theory for higher education. *Journal of College Student Development*, 40(5), 518–529.

Belinskaya, E.P. and Shaekhov, Z.D. (2023). 'Psychological well-being and adaptation to the risks of the digital world at a young age'. *Moscow University Psychology Bulletin*, January, Article 35. <https://doi.org/10.11621/LPJ-23-35>

Cazan, A.-M. (2014). 'Academic resilience and academic adjustment for the first-year university students'. In: *Proceedings of the 2nd World Congress on Resilience: From Person to Society*, Timișoara, Romania, May 2014. Transylvania University of Brașov.

Credé, M., & Niehorster, S. (2012). Adjustment to college as measured by the Student Adaptation to College Questionnaire: A quantitative review. *Educational Psychology Review*, 24(1), 133–165. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9184-5>

Jolchibekova, K.Zh., Nurzhanova, A.R., Aibergen, A.I., Gauriyeva, G.M. and Berdenova, S.L. (2023). 'First-year students' problems affecting adaptation to a public university in Kazakhstan'. *Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Pedagogy. Psychology. Sociology Series*, 2(143), pp. 44–57. <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2023-143-2-44-57>

Kahu, E. R., & Nelson, K. (2018). Student Engagement in the Educational Interface: Understanding the Mechanisms of Student Success. *Higher Education Research & Development*, 37, 58-71. <https://doi.org/10.1080/07294360.2017.1344197>

Pan, F. and Zhu, G. (2025). 'How digital support and digital competence influence digital resilience of college students in an online learning environment'. *Frontiers in Psychiatry*, 16, Article 1689767. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2025.1689767>.

Pandia, W.S., Suryani, A.O. and Irwanto, I. (2023). 'Post-Covid adaptation: Students' mental health and higher education system in Indonesia'. *International Journal of Business Economics and Social Development*, 4(4), pp. 262–267. <https://doi.org/10.46336/ijbesd.v4i4.526>.

Romero-Rodríguez, J.-M., Hinojo-Lucena, F.-J., Kopecký, K. and García-González, A. (2023). 'Digital fatigue in university students as a consequence of online learning during the Covid-19 pandemic'. *Educación XX1*, 26(2), pp. 141–164. <https://doi.org/10.5944/educxx1.34530>

Salmela-Aro, K., Upadaya, K., Ronkainen, I. and Hietajärvi, L. (2022). 'Study burnout and engagement during COVID-19 among university students: The role of demands, resources, and psychological needs'. *Journal of Happiness Studies*, 23(6), pp. 2685–2702. <https://doi.org/10.1007/s10902-022-00518-1>

Zarbat, A. (2023). 'Social-psychological adaptation of first-year students to the university learning process'. *Eurasian Science Review: An International Peer-Reviewed Multidisciplinary Journal*, 1(1). <https://doi.org/10.63034/esr-18>.

Авторлар туралы мәліметтер:

Қуатова А.К. – PhD, әлеуметтану кафедрасының аға оқытушысы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Социология кафедрасы, Янушкевич көш., 6, 010000, Астана, Қазақстан.

Досмурзаева Д.О. – хат-хабар авторы, әлеуметтану кафедрасының аға оқытушысы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Социология кафедрасы, Янушкевич көш., 6, 010000, Астана, Қазақстан.

Сапарқызы Ж. – PhD, «Педагогика, психология және бастауыш оқыту әдістемесі» білім беру бағдарламаларының аға оқытушысы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Әйтеке би көш., 29А, 120014, Қызылорда, Қазақстан.

Юлдашева Ж.Б. – «Дәстүрлі музыка өнері және хореография» білім беру бағдарламаларының аға оқытушысы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Әйтеке би көш., 29А, 120014, Қызылорда, Қазақстан.

Женсикбаева А.С. – «Дәстүрлі музыка өнері және хореография» білім беру бағдарламаларының аға оқытушысы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Әйтеке би көш., 29А, 120014, Қызылорда, Қазақстан.

Сведения об авторах:

Куатова А.К. – PhD, старший преподаватель кафедры социологии, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, ул. Янушкевича, 6, 010000, Астана, Казахстан.

Досмурзаева Д.О. – автор для корреспонденции, старший преподаватель кафедры социологии, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, ул. Янушкевича, 6, 010000, Астана, Казахстан.

Сапарқызы Ж. – доктор Философии (PhD), старший преподаватель образовательных программ «Педагогика, психология и методика начального обучения», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, ул.Айтеке би, 29А, 120014, Кызылорда, Казахстан.

Юлдашева Ж.Б. – старший преподаватель образовательных программ «Традиционное музыкальное искусство и хореография», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, ул.Айтеке би, 29А, 120014, Кызылорда, Казахстан.

Женсикбаева А.С. – старший преподаватель образовательных программ «Традиционное музыкальное искусство и хореография», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, ул.Айтеке би, 29А, 120014, Кызылорда, Казахстан.

Information about the authors:

Kuatova A. – PhD, Senior Lecturer, Department of Sociology, L.N. Gumilyov Eurasian National University, 6 Yanushkevich Street, 010000, Astana, Kazakhstan.

Dosmurzayeva D. – Corresponding Author, Senior Lecturer, Department of Sociology, L.N. Gumilyov Eurasian National University, 6 Yanushkevich Street, 010000, Astana, Kazakhstan.

Saparkyzy Zh. – PhD, senior lecturer of the educational programs "Pedagogy, psychology and methods of primary education", Korkyt Ata Kyzylorda University, Aiteke bi Street, 29A, 120014, Kyzylorda, Kazakhstan.

Yuldasheva Zh. – senior lecturer of the educational programs "Traditional musical art and choreography", Korkyt Ata Kyzylorda University, Aiteke bi Street, 29A, 120014, Kyzylorda, Kazakhstan.

Zhensikbayeva A. – senior lecturer of the educational programs "Traditional musical art and choreography", Korkyt Ata Kyzylorda University, Aiteke bi Street, 29A, 120014, Kyzylorda, Kazakhstan.